

GUIA

Traçant vincles

Antiracisme i treball en xarxa
a l'associacionisme educatiu

Traçant vincles. Antiracisme i treball en xarxa a l'associacionisme educatiu

Barcelona, desembre 2025

Un projecte de:

Amb la col·laboració de:

Amb el suport de:

Esta obra està sujeta a la licencia de
Reconocimiento - No Comercial - Compartir Igual (by-nc-sa) 4.0
internacional de Creative Commons

Índex

Presentació	4
1. Caminem cap a l'antiracisme	6
1.1. Reptes que tenim a les nostres entitats	7
El racisme com a realitat sistèmica	7
Com es tradueix aquesta lògica als nostres espais?	10
1.2. L'antiracisme com a ulleres per mirar la diversitat	13
2. Estratègies	22
2.1. Construir entitats obertes	23
Com fer-ho?	23
Preguntes	24
Bones pràctiques	25
Per saber-ne més	29
2.2. Treball en xarxa: sentit polític del treball en xarxa	30
Bases del treball en xarxa	30
Teixir aliances per transformar: antiracisme i acció col·lectiva	32
Exemples	33
Preguntes	36
3. Més recursos	38

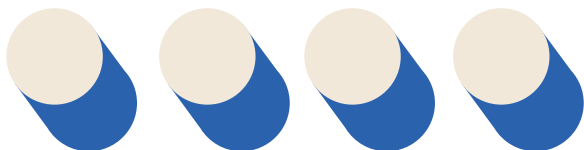
Presentació

Vivim un moment històric marcat per l'auge global de l'extrema dreta, la reacció patriarcal i conservadora, i la normalització del discurs d'odi a l'espai públic. Les crisis econòmiques, ecològiques i socials dels darrers anys han alimentat narratives que busquen assenyalar "l'altre" com a culpable: les persones migrades o racialitzades. Aquestes dinàmiques no són noves, però avui es rearticulen amb força i penetren en les institucions, els mitjans de comunicació i, també, en les relacions quotidianes.

En aquest context, el treball educatiu i associatiu pren un paper fonamental. Les entitats educatives de base voluntària com els esplais, els caus i els casals de joves, som espais on es construeixen valors, perspectives crítiques i comunitat. Per això, no podem restar al marge d'aquestes dinàmiques: o contribuïm a perpetuar-les o ens posicionem activament per combatre-les. Apostar per una perspectiva antiracista avui no és només una qüestió de coherència amb els nostres valors, sinó una necessitat política i educativa per defensar una societat democràtica, plural i justa.

Fer una guia com aquesta no és un exercici tècnic, sinó un acte polític. Vol dir reconèixer que el racisme no és un problema individual ni una suma de prejudicis, sinó un sistema de poder que travessa les nostres institucions, els nostres barris, els nostres pobles i també les nostres entitats. Vol dir assumir que la transformació social que perseguim només serà real si és veritablement antifeixista, antiracista, feminista i decolonial.

Fer una guia com aquesta no és un exercici tècnic, sinó un acte polític. Vol dir reconèixer que el racisme no és un problema individual ni una suma de prejudicis, sinó un sistema de poder que travessa les nostres institucions, els nostres barris, els nostres pobles i també les nostres entitats.

Fer-ho implica revisar els nostres propis privilegis i reconèixer que el racisme estructural també es reproduïx dins els nostres espais, fins i tot de manera no intencionada. Aquesta guia neix, doncs, del treball en xarxa entre Esplac, la Federació de Casals de Joves de Catalunya i de la Fundació Ferrer i Guàrdia, amb la voluntat de mirar-nos críticament, de reconèixer els nostres límits i de comprometre'ns a seguir transformant-nos per construir entitats realment obertes i acollidores de totes les realitats.

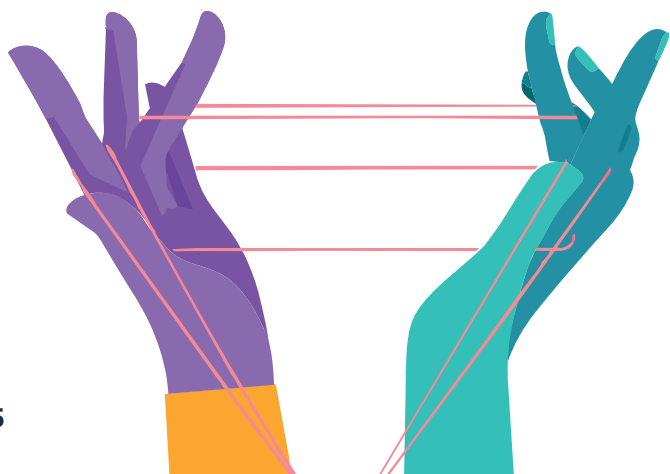
Abans d'entrar en matèria, considerem important remarcar que hem elaborat aquesta guia sense cap persona o col·lectiu migrant i/o racialitzat entre les seves autores, cosa que pot semblar un error de partida.

Hem de revisar els nostres propis privilegis i reconèixer que el racisme estructural també es reproduïx dins els nostres espais, fins i tot de manera no intencionada.

La realitat és que majoritàriament a les nostres entitats no hi ha persones racialitzades, però vam optar per aquesta composició perquè el que ens interessava no era apropiar-nos del discurs d'aquests col·lectius, sinó fer l'exercici crític de construir un posicionament des de la nostra pròpia experiència en l'associacionisme educatiu; reconeixent, alhora, les nostres limitacions.

Així doncs, en el primer apartat, reflexionem sobre els reptes que tenim a les nostres entitats, entenent el racisme des de la teoria del sistema-món i el neocolonialisme, i analitzant com aquestes lògiques es reproduïxen en els nostres propis espais a través de barreres que limiten la participació real. Seguidament, al següent apartat, proposem revisar l'evolució de paradigmes com l'assimilacionisme, el multiculturalisme i l'interculturalisme, fins a arribar a un enfocament transformador que posi la justícia racial al centre, com ho és l'antiracisme.

Després d'analitzar la realitat i definir el marc des del qual volem actuar, proposem dues vies d'acció concretes per aterrar aquest compromís en el nostre entorn més proper: construir entitats obertes, capaces de revisar les seves pròpies pràctiques i estructures, i impulsar el treball en xarxa, entenent-ho com una eina col·lectiva de transformació i incidència. Finalment, la guia recull recursos addicionals (llibres, sèries, pel·lícules, pòdcasts i altres materials) per continuar formant-se, sensibilitzant-se i aprofundint en el camí cap a l'antiracisme

**Caminem cap
a l'antiracisme**

1.1.

Reptes que tenim a les nostres entitats

➤ El racisme com a realitat sistèmica

La coexistència de diverses cultures en un mateix territori, els moviments migratoris i la necessitat de gestionar la diversitat cultural són fenòmens que s'han donat al llarg de la història i no són exclusius de societats com la nostra. En aquest sentit, és important tenir present que els moviments migratoris entre països del Sud Global són majoritaris respecte els que es produeixen del Sud al Nord.

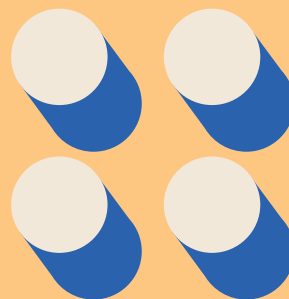
Els moviments migratoris Sud-Nord que en l'actualitat tenen un impacte en la nostra societat es van iniciar entre finals del segle XX i principis del XXI. Cal no oblidar que aquests moviments estan fortament influenciats per fenòmens protagonitzats fonamentalment per països del Nord Global com la colonització, la globalització econòmica, les creixents desigualtats arreu del planeta, diversos conflictes bèl·lics i, més recentment, qüestions mediambientals.

Per entendre una mica més aquest entramat, és essencial conèixer la Teoria del sistema-món d'Immanuel Wallerstein.

Teoria del sistema-món Immanuel Wallerstein

- Aquesta teoria desmunta la idea d'un desenvolupament mundial neutral i mostra que **el capitalisme global es va construir sobre la violència colonial europea** dels segles XVI-XVIII.
- **Les potències colonitzadores es van enriquir mitjançant el saqueig sistemàtic de territoris colonitzats**, extraient recursos i explotant poblacions racialitzades, la qual cosa va consolidar les revolucions industrials europees i la desigualtat estructural que encara persisteix.
- El sistema resultant va generar una jerarquia global racista i colonial: **el Nucli central, la Semiperifèria i la Perifèria.**

En què consisteix?

Nucli central

- Països enriquits per la colonització.
- Concentren la riquesa, la tecnologia i els serveis.
- Mantenen el seu poder a costa d'un deute ecològic i social cap al Sud Global.

Examples:

Estats Units,
Alemanya,
Regne Unit.

Examples:

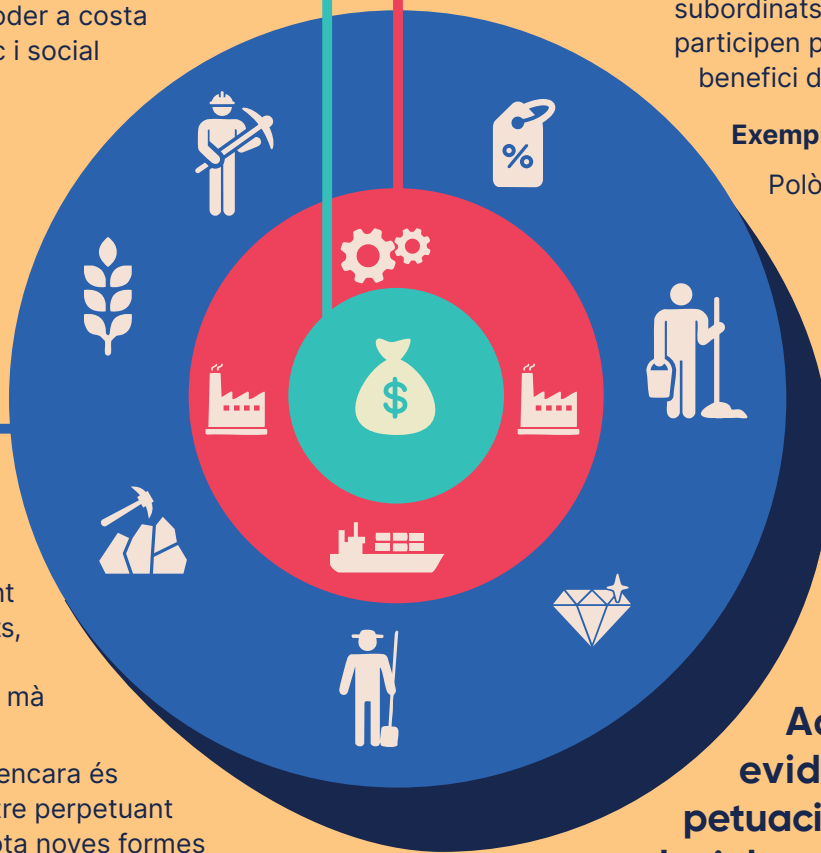
Polònia, Espanya, Xina.

Perifèria

- Països històricament saquejats i empobrits, relegats a proveir matèries primeres i mà d'obra barata.
- La seva producció encara és controlada pel centre perpetuant la lògica colonial sota noves formes (neocolonialisme).

Examples:

Moçambic, Nepal, Bolívia.

**Aquesta teoria
evidencia la per-
petuació del projecte
colonial-capitalista, on el
Sud i l'explotació continuen
sota els seus eixos cen-
trals per sostenir el
Sud del Nord Global enfront
del Nord Global.**

Així doncs, en qüestió de relativament poc temps, la nostra societat passa a ser un territori no només exportador de mà d'obra (emigració) sinó també importador (immigració).

Aquesta conjuntura fa que a la nostra societat emergeixin escenaris de diversitat cultural que poden desencadenar conflictes entre diferents grups culturals, sobretot si existeix una història de contacte problemàtica entre ells, marcada per fenòmens com el que hem comentat fins ara.

D'aquesta manera, entre la nostra societat i diferents collectius migrants i racialitzats, s'estableix una relació de poder asimètrica segons la qual la nostra societat té la capacitat –i el privilegi– d'anomenar i construir la identitat d'aquests collectius. Aquesta construcció del que s'ha anomenat "l'altre" es realitza partint de la nostra cosmovisió i es coneix com a alterització.

En construir un altre grup cultural des dels nostres propis valors i experiències, és molt probable que ho acabem fent des de l'essencialisme cultural. Això vol dir que atribuirem una sèrie limitada de característiques a un grup definit com a "cultural", i assumirem que aquestes característiques són compartides per tots els membres d'aquest grup, reduint la seva pluralitat i les seves identitats a un estereotip carregat de prejudicis.

Normalment, pressuposem que aquest conjunt de característiques que atribuïm al grup alteritzat (com poden ser la seva llengua o les seves pràctiques i costums) suposen un desavantatge pels seus membres a l'hora d'accedir a una ciutadania de ple dret. Seguint la lògica de les perspectives del dèficit, tan habitual als contextos escolars, tendim a explicar la seva exclusió a partir de les seves pròpies característiques. D'aquesta manera, aquests collectius són construïts com a "deficitaris".

Aquesta visió degradada dels diferents grups culturals ens pot portar fàcilment a reproduir discursos, representacions, comportaments o afectes xenòfobs i racistes a l'hora de relacionar-nos amb ells, tant en espais d'interacció quotidiana com en el marc de les institucions.

La visió degradada dels diferents grups culturals ens pot portar fàcilment a reproduir discursos, representacions, comportaments o afectes xenòfobs i racistes a l'hora de relacionar-nos amb ells, tant en espais d'interacció quotidiana com en el marc de les institucions.

Com es tradueix aquesta lògica als nostres espais?

La tendència descrita fins aquí afecta els nostres casals de joves i esplais, i és l'arrel d'una de les problemàtiques que fa anys que intentem treballar: la poca presència de persones racialitzades i d'aquelles que sovint encabim dins del concepte de "diversitat cultural" als nostres espais.

Tal com fem amb les nostres pròpies identitats, quan construïm els nostres projectes ho fem des del punt de vista com nosaltres veiem el món i la resta de persones, de manera que la cultura en la qual ens socialitzem juga un paper central en aquesta construcció.

Hi ha poca presència de persones racialitzades i d'aquelles que sovint encabim dins del concepte de "diversitat cultural" als nostres espais.

Passos per canviar aquesta realitat

Prendre consciència

Ser conscients que estem creant espais educatius des d'uns determinats valors i pràctiques que poden suposar barreres a la participació i a la vinculació de persones que pertanyen a col·lectius migrants i racialitzats.

Aquestes barreres no sempre són explícites, a vegades ni tan sols intencionades, sinó que es donen de manera estructural i quotidiana.

Poden manifestar-se en diferents formes (activitats, referents, etc.), les quals responen a una visió eurocèntrica de tot plegat.

Cal afegir-hi, a més, que participar en espais de lleure educatiu o en el teixit associatiu no depèn únicament de la voluntat individual, sinó d'altres factors socioeconòmics.

2 La participació com a dret: voler, saber i poder

De partida, no tothom té les mateixes oportunitats d'accedir-hi ni de sostenir aquesta participació en el temps.

Entenem la participació no com un fet espontani ni com una qüestió merament individual, sinó com un dret col·lectiu que s'ha de garantir.

Participar és una manera d'exercir la ciutadania, de construir comunitat i de transformar la realitat, però perquè aquesta participació sigui real i sostinguda cal que es donin aquestes condicions: voler, saber i poder.

Si no tenim en compte les desigualtats socials, correm el risc de convertir la participació en un privilegi reservat a un cert perfil d'infants i joves.

Perquè la participació sigui real, efectiva i transformadora cal voler (voluntat d'implicar-se), saber (voluntat d'aprendre i compartir) i poder (disposar de les condicions materials).

Projecte educatiu Aixequem la persiana

3 Assumir la nostra responsabilitat

Entendre la participació d'aquesta manera ens permet desplaçar la mirada de la responsabilitat individual cap a la responsabilitat col·lectiva i estructural.

Ens obliga a revisar com estem construint els nostres espais, quines expectatives posem sobre les joves i quines condicions estem garantint perquè tothom, vingui d'on vingui i amb el bagatge que tingui, pugui formar part activa del teixit associatiu.

Les entitats tenim una responsabilitat en la reducció de les barreres a la participació.

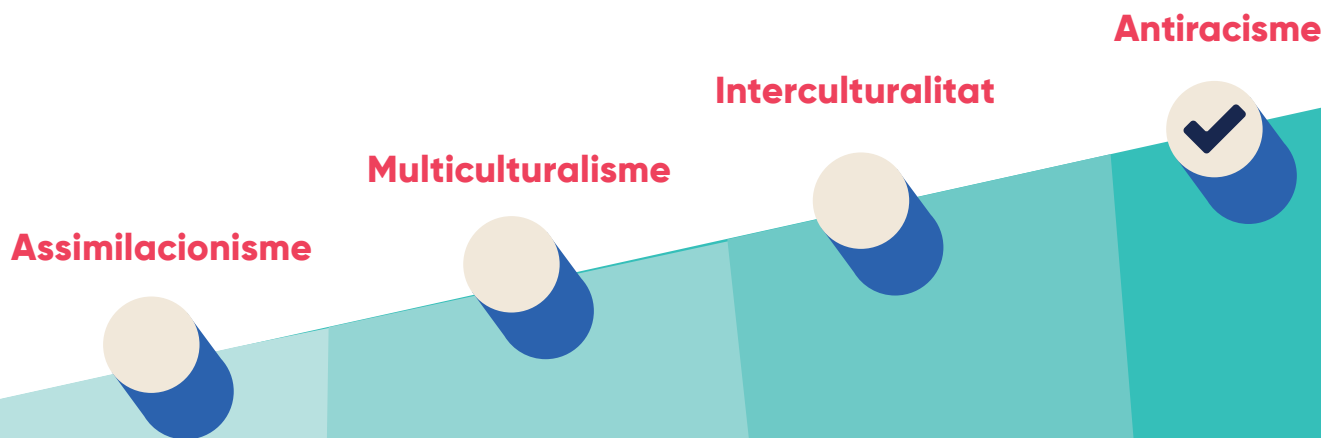
Partint d'aquesta consciència crítica, i assumint que en el procés ens equivocarem, podem començar a transformar el nostre projecte educatiu i les nostres practiques.

1.2. L'antiracisme com a ulleres per mirar la diversitat

A banda de fer una detecció de la problemàtica i veure com ens afecta als espais, és important que siguem capaces d'establir una estratègia per eliminar les barreres a la vinculació i a la participació de qualsevol infant o jove, vingui d'on vingui i sigui quin sigui el seu bagatge cultural.

Per fer-ho, considerem que ens hem de basar en els principis de la perspectiva antiracista, un dels grans models de gestió de la diversitat cultural vigents en alguns països receptors de fluxos migratoris.

Abans d'endinsar-nos en la perspectiva antiracista, exposarem breument les principals característiques dels tres models predecessors que també han proposat fórmules de gestió de la diversitat cultural: l'assimilacionisme, el multiculturalisme i l'interculturalisme. Creiem necessari realitzar aquest pas, ja que tant els èxits com els fracassos d'aquests dos primers models, han servit per inspirar la perspectiva intercultural, i, posteriorment, transicionar fins a l'antiracisme.

Assimilacionisme

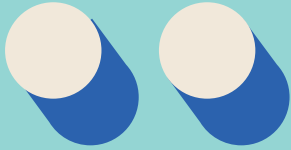
Què és?

Procés d'adequació en el que les persones migrants i racialitzades han d'adoptar normes, patrons de conducta i costums del grup majoritari (societat receptora o dominant), desvinculant-se i deixant de banda els seus propis.

Característiques

- ✗ **Homogeneïtzació:** cal que la societat sigui uniforme. Es considera que la coexistència de diferents cultures en un mateix espai pot generar conflictes o fragmentació social. Unificació de la societat sota una única identitat cultural, considerant la diversitat com un obstacle.
- ✗ **Unidireccionalitat en el procés de canvi:** són les persones migrades i racialitzades les que han de fer el pas per igualar-se –assimilar-se– a la majoria.
- ✗ **Pèrdua identitat d'origen:** desaparició de discriminacions i prejudicis quan hi hagi assimilació total: només les persones que siguin capaces de realitzar aquest procés passaran a ser ciutadanes de ple dret, i això suposadament farà que deixin de patir qualsevol mena de discriminació derivada del seu origen i/o bagatge cultural.
- ✗ **No busca el diàleg** ni el manteniment de les diferències.

Multiculturalisme

Què és?

Model de polítiques d'integració que fomenta la preservació, l'expressió i la celebració de la diversitat cultural. S'admet l'existència de diferents cultures i la possibilitat que puguin coexistir en un mateix territori sense renunciar a la identitat de cadascuna. El seu postulat bàsic és la no-discriminació per raons d'ètnia o cultura i reconeixement de la diferència cultural.

Característiques

- ✓ **Enriquiment cultural i social:** diversitat de costums i valors.
- ✓ **Accions per evitar la discriminació:** es reconeixen les diferències culturals com un dret.
- ✗ **Fragmentació social:** només cerca la coexistència de cultures, sense afavorir la interacció i el diàleg.
- ✗ **Manteniment d'estereotips i prejudicis:** la manca de diàleg manté o augmenta una mirada estàtica vers "l'altre".
- ✗ **Falsa tolerància:** acceptació passiva que ignora les desigualtats existents, legitimant l'exclusió.

Interculturalitat

Què és?

Model en construcció que va néixer per intentar donar resposta a les limitacions que presenten els models multiculturalista i assimilacionista. La definim a partir de tres eixos: equitat, reconeixement de la diversitat i interacció positiva.

Característiques

- ✓ **Equitat de drets, deures i oportunitats**
- ✓ **Reconeixement de la diversitat cultural**
- ✓ **Interacció positiva i diàleg**

Des de Casals de Joves i Esplais Catalans, treballem per assegurar la igualtat d'accés, de drets i d'oportunitats a les persones d'origens culturals diversos. És a dir, hem de treballar per garantir l'equitat a les nostres entitats.

És important que, quan parlem d'equitat, analitzem aquest model amb les ulleres del pensament crític. Sota el pensament de la Catherine Walsh en "Interculturalitat crítica i educació intercultural", la interculturalitat no és només una simple convivència entre cultures, sinó un projecte polític, pedagògic i decolonial que possibilita el diàleg entre elles.

No ens podem quedar només en el reconeixement de la diversitat cultural: aquest nou paradigma pretén posar en valor els coneixements, pràctiques i formes de vida, alhora que qüestiona de manera contínua la racialització, la inferiorització i els patrons de poder existents. En aquest sentit, Walsh concep la interculturalitat com una eina per transformar la societat de manera estructural i construir relacions equitatives, simètriques i igualitàries entre cultures, promovent noves maneres de pensar, viure, ensenyar i aprendre.

Per tant, per garantir l'equitat, primer hem d'assumir que vivim en societats estructuralment racistes i deixar d'entendre que la diversitat cultural és quelcom exclusiu de les persones d'origens diversos, reconeixent que es tracta d'un element present a totes les societats.

A més, com s'ha esmentat anteriorment, no n'hi ha prou amb garantir l'equitat, sinó que també cal reconèixer la diversitat cultural i fomentar el seu coneixement i visibilitat.

Entenem que la diversitat sempre ha format part de la vida quotidiana i no és quelcom inèdit que calgui gestionar de manera instrumental. Per tant, és imprescindible el reconeixement del dret dels infants i joves a expressar les seves creences i conviccions i també el seu dret a exercir i manifestar la seva identitat cultural.

Per garantir l'equitat, primer hem d'assumir que vivim en societats estructuralment racistes i deixar d'entendre que la diversitat cultural és quelcom exclusiu de les persones d'origens diversos, reconeixent que es tracta d'un element present a totes les societats.

I més enllà del simple reconeixement, ha d' haver-hi, també, una interacció positiva basada en relacions actives i de col·laboració entre grups que normalment no tenen aquests vincles, treballant sobre els aspectes comuns.

En aquest sentit, necessitem la interculturalitat per llegir diverses situacions comunicatives que no són pròpies del marc cultural hegemònic. D'aquesta manera, serem capaces de poder créixer i deixar de considerar la cultura com quelcom rígid per començar a veure-la com un resultat de moltes i diverses influències, en un procés de canvi constant.

I perquè això passi, és important fomentar la comunicació horitzontal utilitzant, no només les eines de comunicació dominants, sinó també altres eines que garanteixin que la comunicació parteix de punts diferents dels de la cultura hegemònica. A més, rebutgem les formes d'imposició de la cultura hegemònica i de marginació de les cultures minoritzades a la nostra societat.

Per tant, és imprescindible fer una anàlisi interna profunda per detectar aquestes formes d'imposició en les nostres pràctiques quotidianes i així erradicar-les.

Volem posar èmfasi en la interculturalitat com una eina que s'utilitza per descriure els mecanismes de la interacció comunicativa entre dos o més individus que es perceben com a membres de cultures diferents. En aquesta interacció els aprenentatges s'activen i es generen situacions inesperades. Només les situacions socials autèntiques poden fomentar l'aprenentatge real. Per tant, l'activitat té una forma molt indeterminada, però de gran poder creador.

Reptes de la interculturalitat

- Acceptar les **diferències sense jerarquies**.
- **Revertir les desigualtats d'oportunitats** mitjançant inversió social perquè l'equitat tingui impacte real en la vida de les minories.

- **Comunicació eficaç i horitzontal:** negociar significats i adaptar el missatge per evitar malentesos.
- **Mediar** tensions derivades de xocs culturals **i arribar a consensos**.
- **Detectar i erradicar formes d'imposició de la cultura hegemònica** en les nostres pràctiques quotidianes.

Antiracisme

Què és?

Compromís actiu i la pràctica d'identificar, desafiar i canviar els valors, les estructures i els comportaments que perpetuen el racisme sistemàtic

Característiques

✓ Acció proactiva

✓ Perspectiva interseccional

✓ Enfocament sistemàtic

✓ Justícia i equitat

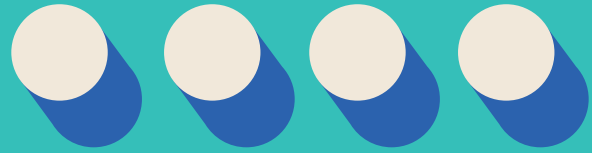
El racisme té les seves arrels en la colonització moderna. Com s'ha esmentat anteriorment, entre els segles XVI-XVIII, els imperis colonials europeus van imposar la idea de la "supremacia blanca" per justificar l'esclavitud, l'explotació i l'extracció de recursos. Com subratlla l'activista Cheikh Drame, el racisme és un sistema de dominació que data de l'era colonial, canviant la seva forma però mantenint la jerarquia racial al servei de poders econòmics i polítics. Aquest llegat colonial va construir discursos i pràctiques que deslegitimen cultures i poblacions senceres, i que encara avui alimenten les discriminacions institucionals.

Per tant, qualsevol mirada antiracista ha de reconèixer aquesta història: analitzar críticament l'esclavitud, el racisme científic del segle XIX i les polítiques colonials que van marcar la nostra societat.

En aquest sentit, el pensament decolonial complementa i reforça l'antiracisme. Recolzar-se en el marc decolonial significa qüestionar l'"hegemonia eurocèntrica": revisar què i com s'ensenya, de quins referents parlem i quines veus silenciem.

En aquesta línia, Florencia Brizuela parla del fet que cal descolonitzar els nostres imaginaris i horitzons polítics, recuperant una memòria anticolonial que reconegui el llegat de qui va lluitar abans.

És a dir, no es tracta només de condemnar actes racistes individuals, sinó de remoure l'arrel colonial que encara estructura la nostra realitat i institucions. En la pràctica, la perspectiva decolonial demana deconstruir estereotips històrics i enfortir les narratives de resistència de poblacions colonitzades.

Així doncs, actualment ens posicionem des d'una perspectiva antiracista, que implica una acció personal, col·lectiva i institucional orientada a denunciar i desmuntar les desigualtats, discriminacions i violències que es fonamenten en la suposada jerarquia de les "races". Suposa negar i denunciar qualsevol legitimitat d'aquestes categories racials, creades històricament per justificar la superioritat de la "raça blanca" per sobre de les altres, especialment sobre la "raça negra".

En aquesta línia, l'escriptora Safia El Addam centra el seu discurs en la denúncia del racisme sistèmic i institucionalitzat a l'Estat, argumentant que no es tracta d'actes d'ignorància, sinó d'un sistema de poder que es manifesta en la discriminació quotidiana, en l'exclusió social, en el racisme institucional i en les polítiques migratòries. Les seves idees fonamentals inclouen la importància de reconèixer el privilegi blanc, la necessitat d'una interseccionalitat i la denúncia de com el racisme afecta greument la salut mental de les persones racialitzades.

Doncs, entenem el racisme com un acte de poder, no una falta de coneixement, i la negació del racisme és una forma de perpetuar-lo.

Per tant, l'antiracisme és necessari perquè ens permet anar més enllà del diàleg cultural i abordar les arrels del problema: les jerarquies i privilegis que històricament han situat unes vides per damunt de les altres.

Des d'aquesta mirada, no n'hi ha prou amb reconèixer la diversitat, cal desmuntar els mecanismes que generen exclusió i violència, i construir espais on totes les persones tinguin l'oportunitat real de participar. En aquest sentit, l'antiracisme desplegat amb una mirada decolonial ens impulsa a transformar les estructures heretades.

En poques paraules, l'antiracisme busca l'abolició del racisme mitjançant estratègies individuals i col·lectives, i és des d'aquest marc que plantegem el treball educatiu i associatiu.

Des d'aquesta mirada, no n'hi ha prou amb reconèixer la diversitat, cal desmuntar els mecanismes que generen exclusió i violència, i construir espais on totes les persones tinguin l'oportunitat real de participar.

Pilars fonamentals de l'antiracisme

Acció Proactiva

No n'hi ha prou amb l'absència de prejudicis personals; l'antiracisme exigeix una oposició directa a les polítiques i pràctiques discriminatòries a tots els nivells de la societat.

Enfocament Sistèmic

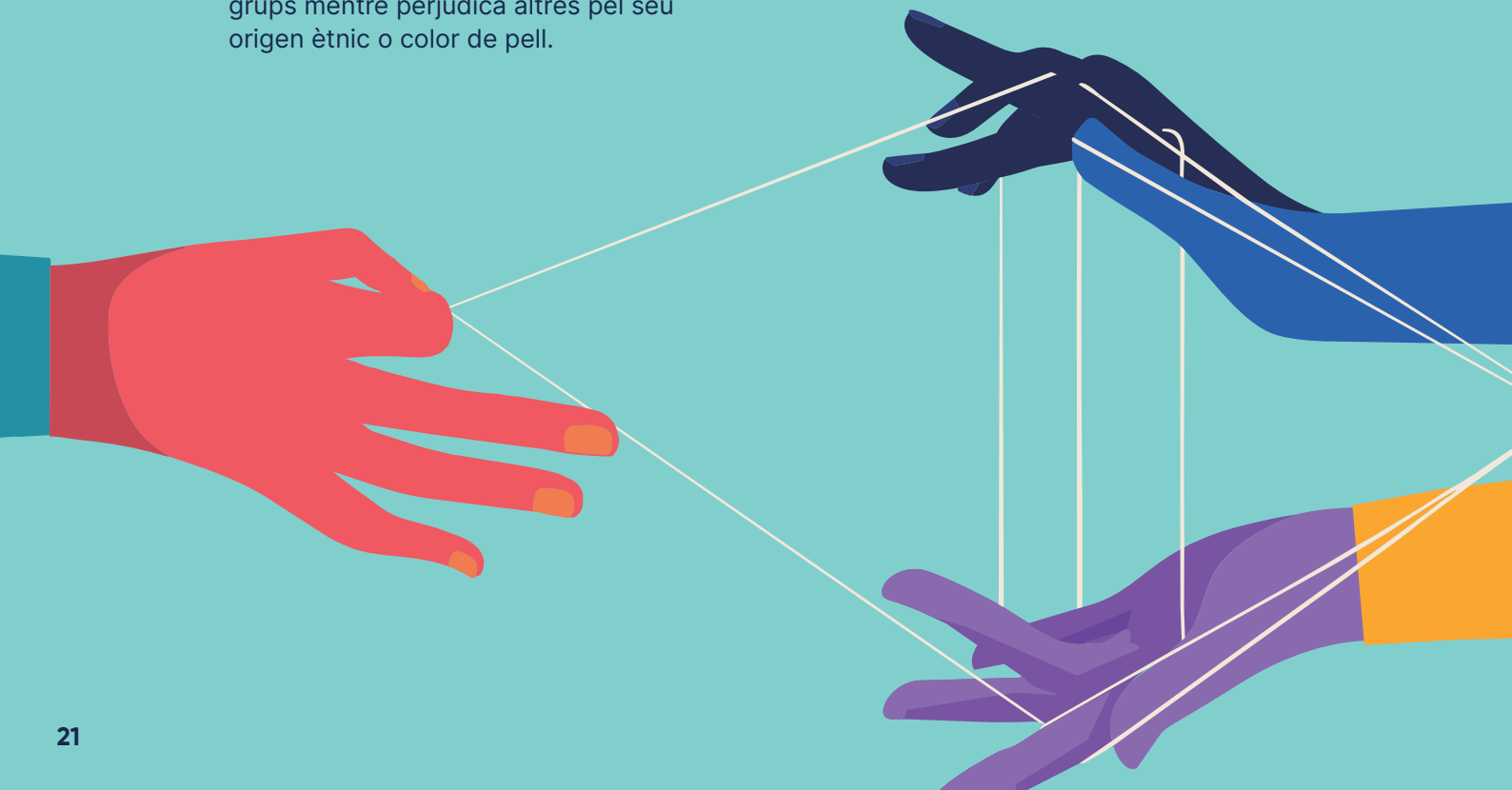
Reconeix que el racisme no és només una qüestió d'odi individual, sinó un sistema de poder arrelat a les institucions (com el sistema judicial, el mercat laboral o la sanitat) que beneficia certs grups mentre perjudica altres pel seu origen ètnic o color de pell.

Interseccionalitat

Analitza com s'entrellaça el racisme amb altres formes d'opressió, com el gènere, la classe social o l'orientació sexual, per crear desigualtats úniques.

Justícia i Equitat

Busca no només la igualtat d'oportunitats, sinó també l'equitat real, cosa que sovint implica implementar mesures d'acció afirmativa per corregir desavantatges històrics.

2

Estratègies

2.1. Construir entitats obertes

Moltes de les discriminacions que es donen a la societat també es manifesten dins de les nostres entitats. Això es tradueix, entre d'altres, en barreres ocultes que construïm i que dificulten la inclusió i la participació d'infants, joves i famílies de determinats col·lectius.

Considerem imprescindible que totes les persones puguin tenir cabuda a les nostres entitats, és a dir, hem de garantir el seu dret a la participació.

Per tant, cal que revisem les nostres pràctiques per tal d'enderrocar les barreres que poden impedir-ho.

Com fer-ho?

1

Detectar i eliminar

El primer pas és detectar-les per tal de fer-les visibles i eliminar-les per crear espais segurs i còmodes.

2

Autodiagnosi

La millor manera de començar és fer una autodiagnosi de la nostra entitat. Posem com a exemple l'**Informe d'Inclusió i Diversitat d'Esplac** (2019), que presenta una radiografia, a nivell global, de l'estat dels espais de l'associació.

3

Debate

Us animem a repensar i debatre sobre quines mancances i quines fortaleces té la vostra entitat per poder esdevenir espais més oberts...

4

Definir estratègies

i així, tot seguit, definir els passos necessaris (estratègies) per eliminar les barreres.

➤ Preguntes

Us suggerim, a més, algunes preguntes per incitar aquest debat

➤ Es tenen en compte criteris de diversitat (gènere, racialització, situació socioeconòmica, etc) a l'hora d'incorporar noves persones a l'entitat? Quins col·lectius o perfils penseu que encara tenen barreres per participar o sentir-se representats?

➤ Disposeu d'espais i eines per identificar possibles biaixos racistes?

➤ Hi ha espais en particular o rols de responsabilitat dins l'entitat on hi manqui representació d'algun col·lectiu?

➤ Teniu algun protocol per prevenir i actuar davant de discriminacions? Específicament, teniu protocol antiracista? Heu debatut la necessitat de tenir-ne un?

➤ L'equip responsable de l'entitat s'ha format amb perspectiva antiracista i interseccional? En cas que no, és per manca de voluntat, de prioritització, de forces o altres?

➤ A quins espais i a través de quins mitjans feu difusió de les vostres activitats? Per què? En quins idiomes?

➤ Quin és el perfil de les famílies que reben les beques i altres ajudes?

➤ Treballeu en xarxa amb entitats del vostre barri o poble? Quin és el perfil d'aquestes entitats?

➤ A la vostra entitat es reproduïxen dinàmiques racistes? Com les abordeu?

➤ Bones pràctiques

➤ Esplac: Esplais Catalans

➤ **Processos d'autodiagnosi i qüestionament intern:** transformar l'entitat i generar estratègies concretes; com el **projecte VincularXEducar**, que els ha fet adonar-se que no són tan inclusives com pensaven i que tenen barreres que impedeixen la participació d'alguns col·lectius.

Si volem entitats fonamentades per la diversitat, cal també repensar l'estructura mateixa de les entitats.

Això vol dir revisar les dinàmiques internes, els espais de decisió i els rols de responsabilitat, per assegurar que no es reproduïen patrons d'exclusió.

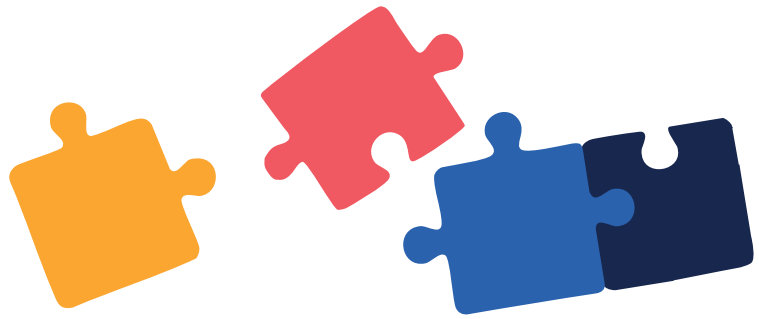
Incorporar perfils diversos en els equips educatius i en els òrgans de governança no només enriqueix la mirada i l'experiència de l'entitat, sinó que també garanteix que tothom se senti representat i amb capacitat d'incidir en la vida de l'entitat.

➤ **Millorar l'atenció personalitzada**, tant amb infants com amb famílies. L'esplai Turons considera imprescindible acompanyar els infants més detingudament en les dinàmiques pròpies de l'esplai, i que moltes vegades les informacions generals per a les famílies no arriben com s'esperen.

De la mateixa manera que no ens relacionem igual amb tots els infants, tampoc hem de relacionar-nos igual amb totes les famílies.

Una forma de fer-ho pot ser fomentant la comunicació cara a cara i no tant per correu electrònic. Des d'aquesta atenció personalitzada també s'aborden situacions de convivència, conflictes i discriminacions, i on es promou una mirada preventiva i comunitària.

Es destaca la importància de generar confiança i vincles per anticipar necessitats, prevenir situacions de risc i oferir assessorament pedagògic ajustat a cada esplai.

➤ **Treball en xarxa amb altres agents de la comunitat educativa:** l'esplai Espurna considera important tenir molta paciència en la comunicació i no forçar l'assistència.

A més, han reforçat la col·laboració amb l'escola o serveis socials, per a treballar-hi de manera transversal i conjunta.

El Totikap, per exemple, assigna aquesta tasca a monitores concretes, per tal de donar-li la màxima atenció.

Per elles, el treball amb els diversos agents educatius ha estat un dels grans aprenentatges, creant una xarxa de vincles entre esplais, caus, serveis socials i escoles que fa més rica la tasca educativa.

➤ **Prevenició dels discursos d'odi:** línia prioritària dins la tasca pedagògica orientada a la inclusió i la diversitat. Aquesta mirada s'emmarca en el conjunt d'accions que ja es desenvolupen a través del projecte d'Inclusió i Diversitat, que vetlla per generar espais segurs i promoure la presa de consciència i l'adquisició d'eines pedagògiques per part de les monitores i monitors dels esplais.

Entenem que la lluita contra el racisme, la xenofòbia, l'LGTBI-fòbia o altres formes de discriminació no es pot desvincular de la construcció d'entitats obertes. A

quest treball connecta amb l'aposta per una educació en el lleure crítica, que fomenti la convivència intercultural i garanteixi la participació real de totes les persones.

En aquest sentit, hem ofert formacions específiques ja que considerem, com indica el projecte d'Inclusió i diversitat, "que les monitores i monitors estiguin formats/des i disposin de recursos pedagògics per garantir que els esplais esdevinguin llocs acollidors.

**Casals de Joves
de Catalunya**

Casals de Joves de Catalunya

 Joc black and White: durant els darrers anys, l'Associació de Casals i Grups de Joves de Catalunya ha implementat un conjunt d'accions com la creació del joc "Black and White" amb l'objectiu de posar de manifest les desigualtats i discriminacions existents entre diferents grups culturals.

 Jornades: També ha organitzat jornades amb temàtica intercultural i antiracista com el "Transforma de 2017".

 Protocols: Finalment, ha revisat tant els seus protocols interns com als seus posicionaments públics i ha creat una càpsula formativa d'interculturalitat que ofereix de forma gratuïta als casals federats.

 Formació: a l'any 2021, Casals va impulsar un espai de formació anomenat "La Transforkada" on els assistents de casals de joves, van rebre formacions antiracistes per part de diversos col·lectius especialitzats.

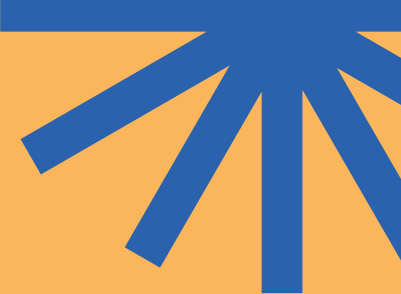
 Bibliografia antiracista: Tanmateix, s'ha seguit ampliant i consolidant la "**Bibliomòbil Antifa**", com un recull itinerant de bibliografia antiracista per formar a les militants dels casals.

Fundació Ferrer i Guàrdia

 Programa Activa't: amb un doble objectiu, fomentar la participació de joves d'orígens diversos en entitats de lleure i, alhora, ajudar aquestes entitats a esdevenir espais oberts i diversos.

D'una banda, ofereix a joves d'origen divers, sense experiència associativa i poc arrelament al territori, formació en monitoratge i direcció de lleure, acompanyament i pràctiques, perquè puguin esdevenir referents educatius i contribuir a la cohesió social, amb la finalitat que, en acabar les pràctiques, continuïn vinculats a l'entitat i al teixit associatiu.

De l'altra, el programa posa en valor la tasca de l'associacionisme juvenil i alhora les convida a repensar els seus funcionaments interns, mitjançant espais de reflexió i formació.

Construir entitats obertes implica assumir un compromís constant amb la revisió i la transformació interna. Es tracta de generar espais on totes les persones se sentin reconegudes, escoltades i amb poder de decisió. Aquest procés requereix **temps, voluntat i mirada crítica**, però és també una oportunitat per enfortir el projecte educatiu i comunitari de les entitats, fent-les més representatives i arrelades a la realitat diversa dels nostres pobles i barris.

➤ Per saber-ne més

CRAJ

Eina d'autodiagnosi amb perspectiva intercultural.

[Veure aquí](#)

SOS Racisme

Catàleg de formacions sobre migracions, drets humans, discriminació...

[Veure aquí](#)

BCN Acció Intercultural

Formacions sobre rumors i narratives discriminatòries i interculturalitat, i de l'Oficina per la No Discriminació.

[Veure aquí](#)

La Xixa Teatre

Tallers mitjançant eines teatrals.

[Veure aquí](#)

Centre d'Estudis Africans

Catàleg de formacions sobre interculturalitat, rumors, diversitat religiosa i feminisme.

[Veure aquí](#)

Fronteres Invisibles

Catàleg de formació amb propostes educatives i dinamitzadores per transformar pràctiques col·lectives i institucionals des d'un enfocament antiracista, decolonial i interseccional.

[Veure aquí](#)

2.2.

Treball en xarxa: sentit polític del treball en xarxa

El treball en xarxa implica posar sobre la taula la necessitat de debatre i posicionar-nos per tal d'establir una estratègia política compartida, tot construint un escenari comú que superi les desigualtats que ens trobem en la realitat on cohabitarem.

És vital fomentar el treball en xarxa i els espais de participació on hi siguin involucrats col·lectius, entitats i/o persones que aportin creativitat i perspectives diverses, sortint de la nostra bombolla quotidiana.

D'aquesta manera, creem coneixement de manera col·laborativa a través de la identificació i del reforç de les característiques, tant aquelles que compartim com les que ens fan diferents, fomentant el sentiment de pertinença a la comunitat, l'enriquiment social i la consolidació de valors comuns.

➤ Bases del treball en xarxa

- **Responsabilitzar-nos dels privilegis** que hem identificat per tal de cedir espai i escoltar les veus d'altres persones, entitats i col·lectius.
- **Renunciar a les parcel·les de poder** que ocupem, amb l'objectiu que les decisions es prenguin de manera més democràtica.
- **Desenvolupar estratègies metodològiques** que ens ajudin a veure les diferències com una possible font de millora.
- **Establir compromisos crítics permanents** que ens permetin desafiar els models que hem utilitzat fins ara per desenvolupar-ne de nous, amb una mirada compartida.

➤ Exemples

➤ Fira d'Economia Social i solidària migrant i diversa

Amb la voluntat d'establir espais d'intercanvi i de creació de discurs polític, aposta per generar un projecte comú, tot creant alternatives econòmiques diverses i transformadores. Per redefinir les relacions socials i econòmiques s'han creat sinergies per trobar nous circuits i espais de trobada amb l'objectiu de promoure l'antiracisme com un valor de l'economia social i solidària.

[Veure aquí](#)

➤ Guia Entre Terres

La Guia educativa sobre migracions a la Mediterrània és un exemple de treball en xarxa on la col·laboració ha estat rica i plural, integrant la perspectiva de cada una de les entitats participants per tal de consolidar una estratègia conjunta.

[Veure aquí](#)

➤ Cap lloc per a l'odi. Guia pràctica per l'associacionisme educatiu

Aquesta guia constata que l'extrema dreta aprofita la desigualtat creixent i la incertesa per estigmatitzar els col·lectius més vulnerabilitzats i normalitzar discursos deshumanitzadors, que sovint arrelen entre els i les joves. La guia ofereix eines pràctiques per a caps i monitors/es per identificar aquests discursos, conèixer quins col·lectius en poden ser víctimes i comprendre el seu impacte en infants i adolescents.

[Veure aquí](#)

Teixir aliances per transformar: antiracisme i acció col·lectiva

Cal trencar amb els models que ens han fet creure que uns coneixements i unes pràctiques són més vàlides que altres segons les característiques (gènere, classe, raça...) de les persones o entitats que les desenvolupen, a través del reconeixement recíproc i de la disponibilitat per la cooperació i el treball en xarxa.

Per això, us proposem que sigueu vosaltres les que definiu, en cada cas, què és allò que més s'ajusta a les vostres necessitats. Podeu fer un cop d'ull a les següents iniciatives que estan en marxa sobre diferents àmbits, per veure com de divers pot ser el treball en xarxa, i tot el seu abast.

Exemples

Aquests són alguns exemples que nodreixen el teixit comunitari, la complicitat i els espais de lluita a partir d'experiències diverses.

Col·laboració en moments concrets per coordinar accions, dinamitzar mobilitzacions i pressionar per aconseguir canvis legislatius, entre altres

**Campanya per despenalitzar la venda ambulant.
Sindicat Popular de Venedors Ambulants.**

S'hi han sumat molts col·lectius, entitats i persones que lluiten per posar la vida de les persones al centre i fer front comú al racisme institucional i les seves lògiques racistes, presents en la vida quotidiana.

[Veure aquí](#)

**Punt de venda o recollida de la cooperativa Top Manta.
Diversos casals de joves com el Queix.**

Top Manta és una cooperativa que neix del sindicat popular de venedors ambulants i que més enllà de ser una marca de moda és un projecte d'intervenció social.

[Veure aquí](#)

**Acollida de persones refugiades.
Col·laboració Casals de Joves amb t.**

Consistia en organitzar visites a alguns casals federats perquè les joves nouvingudes poguessin conèixer i participar d'aquests projectes.

[Veure aquí](#)

➤ Campanyes de mobilització global

Iniciativa ActXPalestine.

Campanya de mobilització global promoguda per les principals organitzacions palestines de drets humans, ajuda humanitària, construcció de pau i culturals, conjuntament amb una àmplia xarxa d'organitzacions europees. Va haver-hi diferents accions durant el 2025, com fires literàries, mobilitzacions, un partit de futbol benèfic entre Catalunya i Palestina o concerts.

[Veure aquí](#)

➤ Creació d'aliances sectorials

Escoles populars de Manresa, Sabadell, Ripollet i La Bordeta, entre d'altres.

Organització col·lectiva com alternativa per a fer front a situacions quotidianes d'exclusió, davant de les problemàtiques vinculades amb l'habitatge, amb l'objectiu d'unir entitats, col·lectius i persones per fer front comú a situacions concretes i crear incidència.

[Veure aquí](#)

➤ **Formar part d'entitats de coordinació on es cerca un comú denominador, tot respectant les peculiaritats de les organitzacions implicades.**

**Grups d'habitatge, sindicats de barri i de llogaters.
PAH'S i PAC's, entre altres.**

Aquests grups desenvolupen el Congrés d'Habitatge de Catalunya, des d'on neix i s'articula la Confederació Sindical d'Habitatge de Catalunya, on es treballa la participació en assemblees de base per encarar la defensa de l'habitatge i millorar les condicions de vida de les persones.

[Veure aquí](#)

Unitat contra el feixisme i el racisme.

Aquest col·lectiu aplega centenars d'entitats i col·lectius autogestionats, de sensibilitats diverses, amb l'objectiu de treballar plegats per posar fre al creixement del feixisme i el racisme.

[Veure aquí](#)

Amb aquestes accions, es vol revertir la situació per tal de crear nous models propis a escala local i regional, ja que no existeix una única manera de treballar en xarxa.

Preguntes

A continuació us proposem una sèrie de preguntes que us permetran fomentar el debat a les entitats i desenvolupar el vostre propi concepte de treball en xarxa:

 Us esteu coordinant amb altres entitats? Amb quines entitats us agradaria col·laborar?

 Quins són els valors fonamentals en els quals us baseu per treballar en xarxa?

 Quin paper voleu tenir dins les xarxes on participeu?

 Què esteu disposades a aportar en aquest treball conjunt? Què esteu disposades a invertir-hi?

 Quin és l'abast territorial de les vostres accions? Aquesta cobertura reflecteix la realitat del territori?

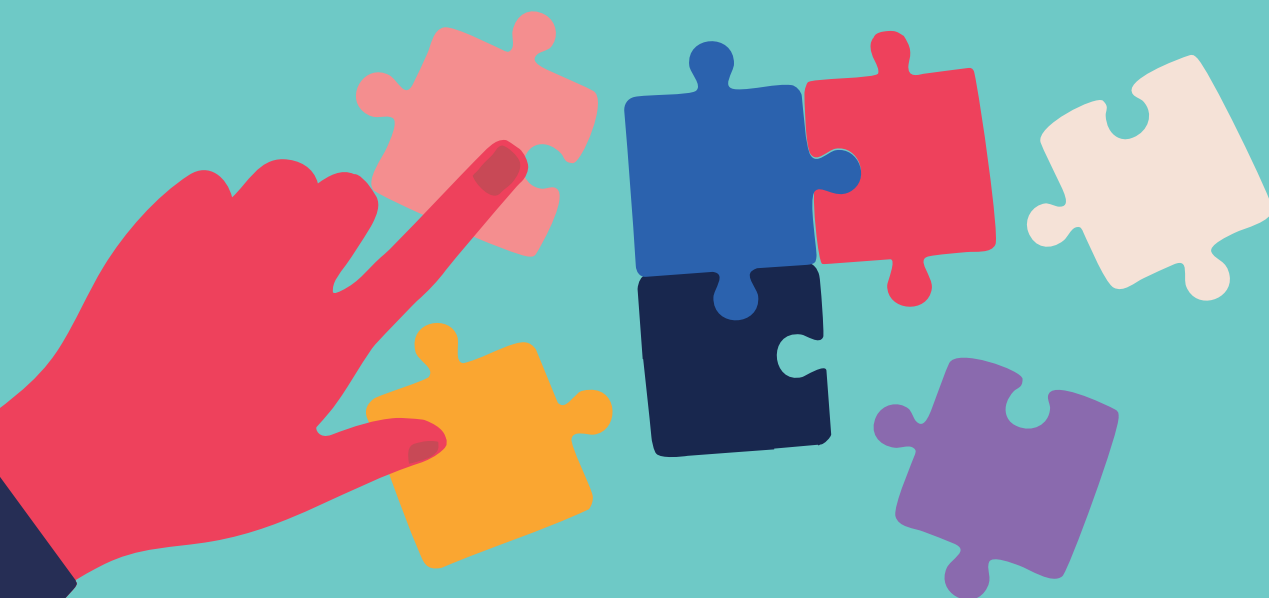
 A quins privilegis, espais o protagonismes esteu disposades a renunciar?

 Quins factors dificulten o limiten la vostra participació activa en xarxes?

 Quins objectius voleu aconseguir a través del treball en xarxa? Quines accions us ajudaran a dur-los a terme?

El document que teniu entre mans també és un exemple de treball coordinat. Amb la voluntat de desenvolupar la perspectiva antiracista i integrar-la a les nostres activitats i processos, hem volgut crear aquest recurs per tal que l'aprofiteu totes vosaltres, passant per un procés de revisió interna i apostant per la redefinició dels objectius comuns, ampliant-los per fer-los més diversos.

3

Més recursos

Llibres

- **Análisis del sistema-mundo: una introducción.** Immanuel Wallerstein (2004)
- **Dones, raça i classe.** Angela Davis (1981)
- **El llibre del No.** Tsitsi Dangarembga (2024)
- **El neguit permanent.** Tsitsi Dangarembga (1988)
- **Els condemnats de la terra.** Frantz Fanon (1961)
- **España ¿racista? Una historia muy actual sobre las raíces del odio y nuestro pasado colonial.** Safia el Aaddam (2024)
- **I am Malala.** Malala Yousafzai (2013)
- **Mares Migrants.** Fatima Saheb (2025)
- **Ponte a punto para el antirracismo.** Desirée Bela-Lobedde (2023)
- **Un cos Digne de Dol.** Tsitsi Dangarembga (2018)
- **We are displaced.** Malala Yousafzai (2019)

Audiovisual

- Vídeo:
ANTI-BULOS racistas. Cuellilargo (2019)
[Veure aquí](#)
- Documental:
El negre té nom. Fèlix Colomer (2025)
- Documental:
Negrers. La Catalunya esclavista (2023)
- Vídeo:
No al racismo Playz (2020-2023)
[Veure aquí](#)
- Miniserie:
When They See Us (2019)

Infografies

- **La transmissió de les idees.** BCN Acció Intercultural
[Veure aquí](#)
- **L'esquematització de les idees crítiques.** BCN Acció Intercultural
[Veure aquí](#)

Podcasts

- **La Turra: Parlem d'immigració.**
Òmnia l'Bakkali, Adriana Fuertes i més (2025)

[Veure aquí](#)

- **No hay negros en el Tíbet.**
Frank T., Asaari Bibang i Lamine Thior
(des de 2022)

[Veure aquí](#)

- **Saldremos Mejores.**
Capítol 4x11. Saldremos del racismo (2024)

[Veure aquí](#)

Guies

- **Processos de racialització i racisme.**
Servei Civil Internacional

[Veure aquí](#)

- **Comunicació amb perspectiva intercultural.**
BCN Acció Intercultural

[Veure aquí](#)

- **Catàleg de la Xarxa Antirumors.**
Ajuntament de Barcelona

[Veure aquí](#)

Art

- **Jacob Lawrence.**
Pintura

[Veure aquí](#)

- **Bouchra Khalili.**
The Mapping Journey Project

[Veure aquí](#)

Xarxes Socials

Instagram:

- Adriana Torroella

[@_fahafahana_](#)

- Safia el Aaddam

[@hijadeinmigrantes](#)

- Mamadou Seidy

[@mamadouseydi](#)

- Míriam Hatibi

[@miriamhatibi](#)

- Fatima Saheb

[@fatimasaheb_poesia](#)

“

L'acte de creació més genuí
i coherent no consisteix a
produir noves imatges, sinó
a assignar contingut a les
existents.

Joan Fontcuberta

”

- C/ Avinyó 44, 1a planta
08002 - Barcelona
- +34 936 011 644
- fundacio@ferrerguardia.org
- www.ferrerguardia.org

**Casals de Joves
de Catalunya**

- C/ de la Independència 357
08026 - Barcelona
- +34 931 690 086
- casaldejoves@casalsdejoves.org
- www.casaldejoves.org

Esplais Catalans

- C/ Avinyó 44, 2na planta
08002 - Barcelona
- +34 933 026 103
- esplac@esplac.cat
- www.esplac.cat

Amb la col·laboració de:

Amb el suport de:

